

18

การเติบโตอย่างยั่งยืน

“อนุรักษ์ ปันฟู คุ้มครอง อย่างมีส่วนร่วม
เพื่อความหลากหลายทางชีวภาพและการเติบโตอย่างยั่งยืน”

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น (18) การเติบโตอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ คุ้มครอง ปันฟู และสร้างฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ ให้มีระบบนิเวศที่สมดุล สนับสนุนการเพิ่มพื้นที่สีเขียวทั้งในเขตเมืองและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการลงทุนและเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการผลิตและการบริโภคไปสู่ความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ ทั้งการดูแลฐานทรัพยากรทาง ทะเลและชายฝั่ง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบริหารจัดการมลพิษทั้งระบบ ตลอดจนการพัฒนาและดำเนินการ โครงการที่ยกระดับกระบวนการขึ้นเพื่อกำหนดอนาคตประเทศให้พัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อย่างมีคุณภาพ ตามแนวทางการเติบโตอย่างยั่งยืนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายระดับประเด็น คือ **สภาพแวดล้อมของประเทศไทยมีคุณภาพดีขึ้นอย่างยั่งยืน**

การประเมินผลลัพธ์การดำเนินการที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย

180001

ปี 2562

ปี 2563

ตามแผนแม่บทประเด็นข้างต้น ภายใต้เป้าหมาย **สภาพแวดล้อมของประเทศไทยมีคุณภาพดีขึ้นอย่าง ยั่งยืน** เมื่อพิจารณาจากการจัดอันดับของ Sustainable Development Report ในปี 2563 พบว่า ประเทศไทย อยู่ในอันดับที่ 41 จาก 166 ประเทศทั่วโลก ซึ่งบรรลุผล ตามค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ในระดับต่ำกว่า 50 ประเทศแรกของโลกภายในปี 2565 แล้ว สะท้อนให้เห็น ถึงการพัฒนาตามมิติ 5P ของสหประชาชาติ ได้แก่ คุณภาพชีวิตของผู้คน (People) ความเจริญทาง เศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (Prosperity) ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (Planet) สันติภาพ (Peace) และ หุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ของประเทศไทย ให้มีคุณภาพดีขึ้นอย่างยั่งยืน และเป็นรากฐาน ในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ในระยะยาวต่อไป

OVERALL PERFORMANCE

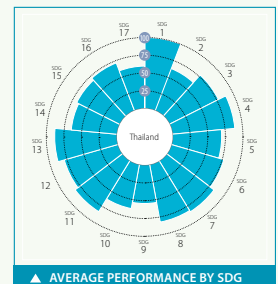
Index score

Regional average score

74.5

67.2

SDG Global rank 41 (OF 166)

SPILOVER INDEX

100 (best) to 0 (worst)

CURRENT ASSESSMENT - SDG DASHBOARD

SDG TRENDS

ที่มา : SDG Index and Dashboards

อย่างไรก็ตาม การรักษาระดับของค่าเป้าหมายไม่ให้อดลงจากเดิมและเพื่อเตรียมการในการบรรลุเป้าหมายในระยะต่อไปที่กำหนดไว้อยู่ในระดับต่ำกว่า 40 ประเทศแรกของโลก ในปี 2570 ยังคงมีประเด็นท้าทายที่ต้องให้ความสำคัญในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การยกระดับกระบวนการทัศน์ โดยการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมที่ผลกระทบต่อสังคม การสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการบรรลุเป้าหมายในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูล พัฒนาการความรู้การวิจัยและนวัตกรรมให้ทันสมัย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้ง การบูรณาการร่วมกันระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

แผนแม่บทฯ ประเด็น (18) การเติบโตอย่างยั่งยืน

ประกอบด้วย 8 เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย ซึ่งมีสถานะการนับบรรลุเป้าหมายดังนี้

รหัส	เป้าหมายแผน	สถานะการบรรลุเป้าหมาย	
		ปี 2562	ปี 2563
180101	การบริโภคและการผลิตของประเทศมีความยั่งยืนสูงขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม (คะแนน) ถึง 50 คะแนน	2562	2563
โดยในปี 2563 ประเทศไทย มีค่าคะแนน Environmental Performance Index (EPI) อยู่ที่ 45.4 คะแนน ลดลงจากปี 2561 ที่มีค่าคะแนนอยู่ที่ 49.88 ซึ่งมีสถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ระดับต่ำกว่าค่าเป้าหมายระดับเสี่ยง			
180102	พื้นที่สีเขียวทุกประเภทเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ในปี 2565 สัดส่วนของพื้นที่สีเขียวที่เป็นป่าธรรมชาติ ป่าเศรษฐกิจเพื่อการใช้ประโยชน์ และพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองและชนบท เป็นร้อยละ 32 ร้อยละ 10 และร้อยละ 2 ตามลำดับ	2562	2563
โดยในปี 2563 ประเทศไทยมีพื้นที่สีเขียวส่วนที่เป็นป่าธรรมชาติ 137.9 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 31.68 ของประเทศ เท่ากับพื้นที่ป่าธรรมชาติในปี 2562 ซึ่งค่าสถานะการบรรลุเป้าหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลงคงอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเป้าหมาย			
180201	ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศทางทะเลเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 ดัชนีคุณภาพมหาสมุทร (คะแนน) ถึง 70	2562	2563
โดยในปี 2563 ยังไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลรายงานผลประจำปี 2563 การพิจารณาสถานะการบรรลุเป้าหมายของประเทศไทยจึงยังเป็นการรายงานผลโดยใช้ข้อมูล OHI ประจำปี 2562 ซึ่งไทยได้คะแนน OHI ที่ 66 คะแนน ซึ่งค่าสถานะการบรรลุเป้าหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลงคงอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเป้าหมาย			

รหัส

เป้าหมายแผน

สถานะ
การบรรลุเป้าหมาย

ปี 2562

ปี 2563

180301

การปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยลดลง

กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ในปี 2565 การปล่อยก๊าซเรือนกระจกลดลงอย่างน้อย ร้อยละ 12 จากกรณีปกติ

2562

2563

ในปี 2561 ประเทศไทยสามารถลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกร้อยละ 15.76 ซึ่งจากผลการดำเนินงานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประเทศไทย**สามารถบรรลุค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้**

180401

คุณภาพของน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำใต้ดิน และแหล่งน้ำทะเลมีคุณภาพเหมาะสมกับประเภทการใช้ประโยชน์

กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ในปี 2565 คุณภาพของแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำทะเล และแหล่งน้ำใต้ดิน อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมกับประเภทการใช้ประโยชน์ร้อยละ 15 ของพื้นที่เป้าหมาย

2562

2563

โดย คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดีมากในปี 2562 มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 91 ในปี 2561 เป็นร้อยละ 82 คุณภาพน้ำบาดาลมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีตามมาตรฐานน้ำบาดาลที่ใช้บริโภคได้ และคุณภาพน้ำชายฝั่งทะเล ในปี 2562 ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดีมากร้อยละ 95 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 94 ในปี 2561 ซึ่งค่าสถานะการบรรลุเป้าหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลงคงอยู่ในระดับ**ต่ำกว่าค่าเป้าหมาย**

180402

คุณภาพอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือนอยู่ระดับมาตรฐานของประเทศไทย

กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ในปี 2565 คุณภาพอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือนอยู่ระดับมาตรฐานของประเทศไทย ร้อยละ 15 ของพื้นที่เป้าหมาย

2562

2563

การเทียบเคียงข้อมูลการรายงานผลการดำเนินงานที่สะท้อนสถานการณ์ด้านคุณภาพอากาศและเสียง โดยข้อมูลปริมาณฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) และฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน (PM10) เฉลี่ยรายปีและค่าเฉลี่ยรายพื้นที่ พบว่า ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน เพิ่มขึ้นจาก 42 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร (มคก./ลบ.ม.) ในปี 2561 เป็น 45 มคก./ลบ.ม. ในปี 2562 และฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน มีค่าเฉลี่ยรายปีเพิ่มขึ้นจาก 24 มคก./ลบ.ม. เป็น 25.6 มคก./ลบ.ม. ในช่วงเวลาเดียวกัน และข้อมูลระดับเสียงบริเวณพื้นที่ริมถนนในกรุงเทพมหานครและ

รหัส	เป้าหมายแผน	สถานะการบรรลุเป้าหมาย	
		ปี 2562	ปี 2563
	ปริมาณพล ในปี 2562 พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับเสียงเฉลี่ย (Leq) 24 ชั่วโมง เท่ากับ 68.6 เดซิเบลเอ ลดลงเล็กน้อยจาก 69.2 เดซิเบลเอ ในปี 2561 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 70 เดซิเบลเอ ซึ่งค่าสถานะการบรรลุเป้าหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลงคงอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเป้าหมาย		
180403	การจัดการขยะมูลฝอย มูลฝอยติดเชื้อ ของเสียอันตราย สารเคมีในภาคการเกษตร และการอุตสาหกรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ในปี 2565 ดัชนีประสิทธิภาพการจัดการขยะ ถึง 0.74 โดยประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 28.7 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 3 จากปี 2561 ที่มีปริมาณขยะจำนวน 27.93 ล้านตัน ปริมาณขยะมูลฝอยในระบบไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง 6.38 ล้านตัน ลดลงจากปี 2561 ที่มีปริมาณขยะมูลฝอยในระบบไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง 7.32 ล้านตัน ซึ่งค่าสถานะการบรรลุเป้าหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลงคงอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเป้าหมาย	2562	2563
180501	คนไทยมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ในปี 2565 ดัชนีการตระรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ถึงร้อยละ 20 ปัจจุบัน เทียบเคียงข้อมูลจากความตระหนักรู้ของภาคประชาชนได้จากการให้ความสนใจและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน โดยมีจำนวนอาสาสมัครด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากทุกเครือข่ายของหน่วยงานสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (รวบรวมโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 232,904 คน (16 กุมภาพันธ์ 2563) เป็น 243,152 คน (11 พฤศจิกายน 2563) ซึ่งค่าสถานะการบรรลุเป้าหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลงคงอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเป้าหมาย	2562	2563

การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน บนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

180101

การบริโภคและการผลิตของประเทศมีความยั่งยืนสูงขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม (คะแนน) ถึง 50 คะแนน ภายในปี 2565

การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของการบริโภคและการผลิตของประเทศมีความยั่งยืนสูงนั้น เป็นหนึ่งในเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศสู่การบรรลุเป้าหมายการเติบโตอย่างยั่งยืน โดยการขับเคลื่อน การพัฒนาต้องให้ความสำคัญกับการรักษาและฟื้นฟูทุนทางธรรมชาติด้วยการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับภาคการผลิตที่สำคัญของประเทศ ทั้งที่เป็นภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การท่องเที่ยว ให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการผลิตที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตมากขึ้น ร่วมกับการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะผู้บริโภค ตระหนักถึงการบริโภคที่ยั่งยืน โดยการสนับสนุนการดำเนินงานจากภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการใช้มาตรการ ทางเศรษฐศาสตร์ มาตรการทางสังคม และการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงาน มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างกระบวนการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนทั้งองค์ภาพพ ซึ่งจะก่อให้เกิด การใช้ทรัพยากรของประเทศอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ในการดำเนินงานเพื่อให้การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม ของประเทศดำเนินไปในทิศทางที่จะเสริมสร้างความยั่งยืนในมิติที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการบริโภคในระยะ ที่ผ่านมานั้น พบว่ายังมีความท้าทายสำคัญด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมทั้งการกำหนดมาตรการ ทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และการบังคับใช้กฎหมายเพื่อกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะ ในดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมที่ประเทศไทยได้คะแนนต่ำกว่ามาตรฐาน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านประมง ด้านป่าไม้ และด้านมลภาวะทางอากาศ

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย การดำเนินการเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีเกณฑ์ชี้วัดสำคัญคือดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม (คะแนน) ซึ่งจัดทำขึ้นโดย Yale Center for Environmental Law and Policy โดยในปี 2563 ดัชนีย่อยกลุ่มอนามัยสิ่งแวดล้อมได้มีการปรับปรุงองค์ประกอบของดัชนีด้าน Waste Management จึงส่งผลให้องค์ประกอบของดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม มีจำนวนดัชนีเพิ่มขึ้นจาก 10 เป็น 11 ดัชนี ทั้งนี้ Environmental Performance Index 2020 ของประเทศไทย มีคะแนนเฉลี่ยลดลงจาก 49.8 คะแนนในปี 2561 เป็น 45.4 คะแนน อยู่ในลำดับที่ 78 จากทั้งหมด 180 ประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานด้านการส่งเสริมรักษาคุณภาพระบบนิเวศในภาพรวมของประเทศด้านการทำประมง (Fisheries) และด้านความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งที่อยู่อาศัย (Biodiversity & Habitat) ที่ปรับตัวลดลง การที่จะบรรลุสู่เป้าหมายในการขับเคลื่อนการบริโภคและการผลิตของประเทศ โดยมีค่าคะแนนดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมที่ 50 คะแนน ภายในปี 2565 จึงเป็นความท้าทายที่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องเร่งดำเนินการ

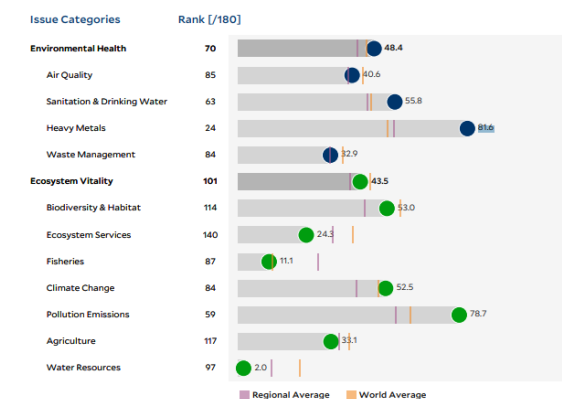
Country Profile THAILAND

Region: Asia-Pacific

2020 EPI Country Rank (out of 180)	78	GDP (PPP 2015\$ billions)	1,173.7
2020 EPI Score (0=worst, 100=best)	45.4	GDP per capita (\$)	16,905
		Population (millions)	69.4
		Urbanization (%)	51.43

Country Scorecard

ที่มา: environmental performance index

การดำเนินการที่ผ่านมา ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนมาอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้โดยที่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงอยู่ในระดับที่สามารถเกื้อกูลการขยายตัวทางเศรษฐกิจและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมชุมชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งที่ผ่านมาภาคส่วนได้นำแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม หรือ BCG มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานขององค์กร โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้ “เศรษฐกิจสามารถเติบโตไปควบคู่กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน” ซึ่งการดำเนินงานมีมิติที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio-economy) ด้วยการนำความรู้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาพัฒนาต่อยอดจากฐานทรัพยากรชีวภาพที่ประเทศไทยมีความเข้มแข็งให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้มากขึ้น ร่วมกับการดำเนินงานในมิติด้านการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์และมีความคุ้มค่าสูงสุด (Circular Economy) โดยให้ความสำคัญกับการลดปริมาณของเสียให้น้อยลงหรือเท่ากับศูนย์หรือ ZERO WASTE ด้วยการปรับกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และการลดผลกระทบต่อโลกอย่างยั่งยืน (Green Economy) โดยเฉพาะความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญเรื่องความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้ต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐยังได้เร่งดำเนินการด้านการสนับสนุนและส่งเสริมเป้าหมายการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยการจัดทำโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการอนุรักษ์

พืชน้ำ และป้องกันทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่ง และป่าชายเลน โครงการจัดทำแผนที่ เครื่องหมายแสดงแนวเขต พื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ สำรวจประเมินสถานภาพทรัพยากรป่าชายเลน ความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในระดับภูมิภาคและระดับโลก (พื้นที่ชุ่มน้ำ) และการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ เป็นต้น

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย การบรรลุเป้าหมายการบริโภคและการผลิตของประเทศอย่างยั่งยืน เป็นการดำเนินงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการปรับปรุงกระบวนการผลิตและการดำเนินธุรกิจ ให้เป็นไปในวิถีที่คำนึงถึงและเป็นไปเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถของระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมในการที่จะฟื้นฟูกลับมาสู่สภาพเดิมในระดับที่จะยังคงความสามารถในการเป็นปัจจัยสนับสนุนการเติบโตของระบบ ทั้งในระดับปัจเจก ชุมชน พื้นที่ จังหวัดและประเทศได้อย่างยั่งยืน การขับเคลื่อนงานด้านการบริโภค และการผลิตของประเทศเพื่อบรรลุสู่การเติบโตได้อย่างยั่งยืน จึงมีประเด็นท้าทายที่สำคัญคือ การขับเคลื่อนงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพระบบนิเวศ ในประเด็นด้านการทำประมง (Fisheries) และด้านความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งที่อยู่อาศัย (Biodiversity & Habitat) ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีค่าคะแนนของดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมในปี 2563 ลดลงจากปี 2561 อย่างมีนัยสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้น ภายใต้เหตุการณ์วิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งในมิติที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณและความร่วมมือทั้งในและระหว่างประเทศที่มีแนวโน้มหดตัวลง จะยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนาประเทศด้านการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะมีแนวโน้มถูกกลดทอนความสำคัญลงในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การดำเนินงานด้านการบริโภคและการผลิตของประเทศอย่างยั่งยืนในระยะต่อไป ยังต้องอาศัยการประสานการดำเนินงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษา พืชน้ำทางธรรมชาติด้วยการรักษาสสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง (Fisheries) ซึ่งต้องอาศัยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นเพื่อป้องกันการทำประมงผิดกฎหมาย ร่วมกับการรักษาแนวปะการัง การเพิ่มพื้นที่คุ้มครองทางทะเล กำหนดระยะเวลาในการทำประมงตามฤดูกาล และสนับสนุนการใช้เครื่องมือทำประมงที่เป็นมิตรกับระบบนิเวศ เพื่อให้การทำประมงพาณิชย์มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่งมากขึ้น ในขณะที่การดำเนินงานด้านความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งที่อยู่อาศัย (Biodiversity & Habitat) ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักรู้ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการบริหารจัดการ ร่วมกับการดูแล พืชน้ำรักษาแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ/แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนให้คงอยู่และเป็นฐานทรัพยากรประมงที่จะสนับสนุนคุณภาพของระบบนิเวศทางทะเลได้อย่างยั่งยืน พร้อมกับการให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม และเป็นธรรมแก่ชุมชน/พื้นที่ ผู้เป็นเจ้าของและดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ให้คงอยู่เพื่อเป็นฐานการพัฒนาประเทศต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ปี 2562

ปี 2563

แผนแม่บทย่อย

การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคม เศรษฐกิจสีเขียว

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

180102

พื้นที่สีเขียวทุกประเภทเพิ่มขึ้น

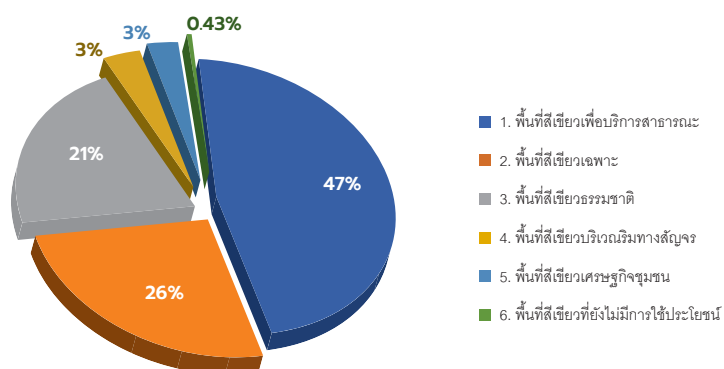
ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

สัดส่วนของพื้นที่สีเขียวที่เป็นป่าธรรมชาติ ป่าเศรษฐกิจเพื่อการใช้ประโยชน์
และพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองและชนบท เป็นร้อยละ 32 ร้อยละ 10 และร้อยละ 2 ตามลำดับ

การรักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการบริหารจัดการป่าไม้ ภายใต้การเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งมีเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวทุกประเภท เป็นการดำเนินงานที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า และการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ รวมทั้งการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนและมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ต้นน้ำอย่างเหมาะสม บนพื้นฐานของการตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ป่าและพื้นที่สีเขียว และการส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมเป็นธรรม ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้และพื้นที่สีเขียว ตลอดจนริเริ่มที่จะแสวงหาความร่วมมือทั้งจากภายในและภายนอกพื้นที่เพื่อพัฒนาศักยภาพพื้นที่ป่าและริเริ่มกลไกอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ผ่านกระบวนการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลหรือพัฒนากลไกทางเศรษฐศาสตร์เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ ประเด็นการพัฒนาที่เป็นความท้าทายต่อการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การสร้างความชัดเจนของการแบ่งเขตที่ดิน การตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ป่าและพื้นที่สีเขียวของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศ

จำนวนพื้นที่สีเขียว

ที่มา: กรมส่งเสริมคุณภาพ

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย การดำเนินงานเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวทุกประเภทในระยะที่ผ่านมาพบว่าประเทศไทยมีพื้นที่สีเขียว ทั้งที่เป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติ พื้นที่ป่าเศรษฐกิจ พื้นที่สีเขียวในเขตเมืองและชนบท รวมทั้งป่าในเมืองและชุมชนเพื่อการเรียนรู้พักผ่อนหย่อนใจในปี 2562 รวมทั้งสิ้น 137.9 ล้านไร่ เท่ากับปีที่ผ่านมา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 42.65 ของพื้นที่ประเทศ โดยเมื่อพิจารณาพื้นที่สีเขียวในมิติของเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยพบว่าสัดส่วนของพื้นที่สีเขียวเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน กล่าวคือ จำนวนพื้นที่สีเขียวของประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 38.3150 ตารางกิโลเมตร แบ่งได้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการสาธารณะร้อยละ 46.98 พื้นที่สีเขียวเฉพาะร้อยละ 24.77 พื้นที่สีเขียวธรรมชาติร้อยละ 21.38 พื้นที่สีเขียวบริเวณริมทางสัญจรร้อยละ 3.55 พื้นที่สีเขียวเศรษฐกิจชุมชนร้อยละ 2.88 และพื้นที่สีเขียวที่ยังไม่มีการใช้ประโยชน์ร้อยละ 0.43 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าทิศทางการพัฒนา/ส่งเสริมพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองของประเทศไทยเป็นไปตามมาตรฐานที่เป็นมาตรฐานของการพัฒนาเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนและจำนวนของพื้นที่สีเขียวในระดับภาพรวมของประเทศที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ลดลง ยังเป็นนัยยะที่สะท้อนให้เห็นได้ว่าความพยายามในการสงวนรักษาพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่สีเขียวเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอยู่ในระดับที่ควบคุมและสามารถหยุดยั้งการบุกรุกพื้นที่ป่าธรรมชาติลงได้ในระดับที่ไม่ส่งผลต่อพื้นที่โดยรวมของประเทศ

การดำเนินการที่ผ่านมา รัฐบาลมีนโยบายให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยได้ดำเนินการประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์เพิ่มเติม ร่วมกับการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายป่าไม้มาโดยตลอด รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนภาคประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาพื้นที่ป่า พื้นที่ระบบนิเวศและแหล่งที่อยู่อาศัยตามแนวธรรมชาติ บริหารจัดการที่ดินโดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ ยกกระตือรือร้นที่ดินด้วยระบบดาวเทียม (RTK GNSS Network) และปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทรัพยากรป่าไม้ได้รับการฟื้นฟูรักษาในทุกมิติอย่างรอบด้านยิ่งขึ้น อาทิ การออกพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2562)

และการดำเนินโครงการสำคัญด้านการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน ซึ่งส่งผลให้ถึงปัจจุบัน มีการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนแล้วกว่า 900 พื้นที่ใน 70 จังหวัด ครอบคลุมเนื้อที่ประมาณ 1,615,467 ไร่ โดยการดำเนินงานดังกล่าว เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ลดลงได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ หลายหน่วยงานยังได้ดำเนินโครงการที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในหลากหลายมิติ อาทิ โครงการป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่าระดับจังหวัด โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน และกิจกรรมสร้างเครือข่ายราษฎรพิทักษ์ป่า ตลอดจน โครงการผลักดันการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง เป็นต้น

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย การขยายตัวเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการเติบโตของเมืองสำคัญที่เป็นแหล่งรายได้ทางเศรษฐกิจและการจ้างงาน ได้ส่งผลกดดันให้ทรัพยากรที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้นได้ การบุกรุกพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ป่าไม้ เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร อุตสาหกรรม รวมถึงสร้างที่อยู่อาศัย จึงเป็นประเด็นปัญหาที่สร้างความขัดแย้งระหว่างภาคส่วนเศรษฐกิจ/สังคมที่ต้องการใช้ประโยชน์กับภาคส่วนรัฐ/ชุมชน/ประชาชนที่ต้องการสงวนรักษาทรัพยากรมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้ความพยายามในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่สีเขียวเป็นไปได้อย่างเชื่องช้า การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศ การสร้างความชัดเจนของการแบ่งเขตที่ดิน/ป่าไม้ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และดิน เพื่อให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรตกอยู่กับภาคส่วนที่ทำให้ทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรอย่างแท้จริง จึงยังคงเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้/พื้นที่สีเขียว สมฤทธิ์ผลในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการบรรลุเป้าหมาย การวางแผนพื้นที่สีเขียวเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับมิติการพัฒนา ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงพื้นที่ โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเชิงปริมาณต้องดำเนินการจัดหาพื้นที่เพิ่มจากพื้นที่ที่มีศักยภาพต่าง ๆ อาทิ พื้นที่ว่าง พื้นที่รกร้าง และพื้นที่ส่วนราชการ โดยต้องพิจารณาให้ครอบคลุมถึงการกระจายตัวและการเข้าถึงได้โดยสะดวกของประชาชน/ชุมชนผู้จะได้รับประโยชน์จากบริการทางธรรมชาติของพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้การเพิ่มพื้นที่ป่าธรรมชาติ ป่าปลูก หรือแม้แต่ป่าในเมืองจะต้องนำไปบูรณาการกับผังภาคผังเมืองรวม และผังพื้นที่เฉพาะ เพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างแรงจูงใจให้แก่ชุมชนประชาชนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการสงวนรักษา/ลดการบุกรุกพื้นที่ป่าธรรมชาติด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์ที่พึงเกิดขึ้นจากทรัพยากรป่าไม้ให้กระจายลงสู่ชุมชนผู้ดูแลรักษาพื้นที่ป่า ดังเช่นที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องผ่านการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน จะเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมให้พื้นที่สีเขียวของประเทศได้รับการดูแล เฝ้าระวังจากผู้ได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงต่อไป

การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน บนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

180201

ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศทางทะเลเพิ่มขึ้น

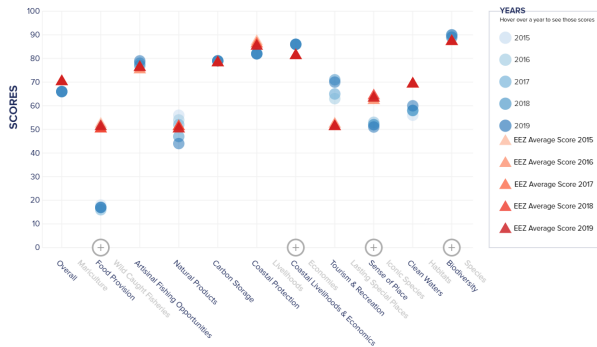
ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

ดัชนีคุณภาพมหาสมุทร (คะแนน) ถึง 70 คะแนน

การสร้างความเจริญเติบโตของประเทศอย่างยั่งยืนจากกิจกรรมภาคทะเลที่หลากหลายบนฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งต้องให้ความสำคัญกับการรักษาสมดุลของการใช้ประโยชน์และการสงวนรักษาทรัพยากรทางทะเลให้คงขีดความสามารถในการฟื้นฟูกลับมาสู่สภาพที่สมบูรณ์ในระดับที่จำเป็นระบบนิเวศทางทะเลให้คงความหลากหลายอยู่ได้ในระดับเดิมอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันยังสามารถสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยการให้บริการเชิงนิเวศได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งการที่จะสร้างสมดุลในลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นและคงอยู่ได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านการจัดการฐานข้อมูลและองค์ความรู้ทางทะเลและชายฝั่ง การป้องกันระบบนิเวศจากภัยคุกคาม ทั้งทางธรรมชาติและกิจกรรมของมนุษย์ การกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองทางทะเลและชายฝั่ง การบริหารจัดการระบบนิเวศทางทะเลและสัตว์ทะเลอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ

ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศทางทะเล ซึ่งการดำเนินงานด้วยจุดมุ่งเนื้ดังกล่าวมีความท้าทายที่ต้องได้รับการดูแลจัดการที่สำคัญ ได้แก่ การบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทะเลที่มีอัตราเพิ่มมากขึ้นตามการเติบโตของประชากรและความเจริญทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยวได้รับการดูแลบริหารจัดการอย่างถูกต้อง

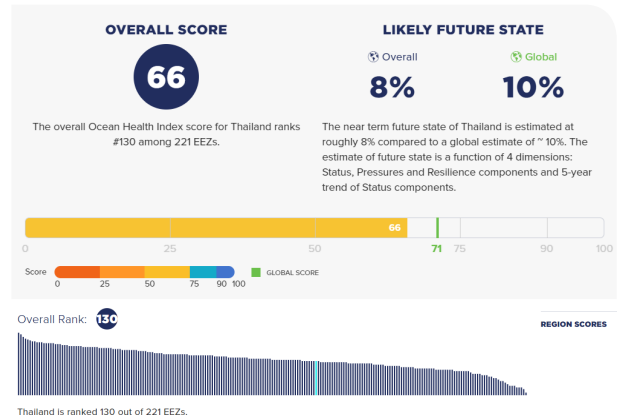
สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย จากข้อมูลรายงานการจัดทำดัชนีคุณภาพมหาสมุทร (Ocean Health Index: OHI) โดย Global OHI team ซึ่งจัดทำและเผยแพร่เป็นประจำทุกต้นปี ยังไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลรายงานผลประจำปี 2563 การพิจารณาสถานการณ์การบรรลุเป้าหมายของประเทศไทยจึงยังเป็นการรายงานผลโดยใช้ข้อมูล OHI ประจำปี 2562 ซึ่งไทยได้คะแนน OHI ที่ 66 คะแนน อยู่ลำดับที่ 130 จากทั้งหมด 221 ประเทศทั่วโลก โดยตัวชี้วัดที่ไทยได้คะแนนลดน้อยลง

ที่มา: OHI ocean health index

ได้แก่ ศักยภาพด้านอาหารจากการทำประมงและเพาะเลี้ยงทางทะเล และศักยภาพของผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ได้จากมหาสมุทร โดยปัจจุบันกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอยู่ระหว่างการศึกษาและจัดทำดัชนีคุณภาพมหาสมุทรของประเทศไทย (OHI) เพื่อใช้ประเมินความสามารถของมหาสมุทรตามบริบทของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมต่อไป

การดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐซึ่งมีภารกิจเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหลายหน่วยงานได้ร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาชนดำเนินโครงการและกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเล การจัดการมลพิษและการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง อาทิ การประกาศให้ปัญหาขยะทะเลเป็นวาระแห่งชาติ ที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข โดยเฉพาะขยะทะเล ซึ่งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) ได้ดำเนินโครงการบริหารจัดการขยะทะเลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2559 และได้ดำเนินการออกมาตรการทางกฎหมาย และการรณรงค์ต่าง ๆ เพื่อควบคุมกำกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เป็นไปอย่างยั่งยืน อาทิ การจัดทำพระราชบัญญัติเรือไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 เพื่อกำหนดมาตรการควบคุมเรือประมง และการจัดทำพระราชบัญญัติรักษาผลประโยชน์ทางทะเล พ.ศ. 2562 เป็นต้น

รวมทั้ง ได้ดำเนินงานขับเคลื่อนการประเมินดัชนีคุณภาพมหาสมุทร (Ocean Health Index) ที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยผ่านการนำเข้าสู่ข้อมูลจำนวน 94 ชุด โดย ทช. ได้ประสานความร่วมมือกับ 11 กระทรวงที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุง OHI ให้มีองค์ประกอบของตัวชี้วัดย่อยที่สะท้อนการดำเนินงานของประเทศไทยและมีความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ทั้งในระดับเมือง ภูมิภาค และประเทศ ซึ่งในระยะยาวตัวชี้วัดที่ได้ดำเนินการพัฒนาปรับปรุงแล้วดังกล่าวสามารถนำเสนอเพื่อเพิ่มเติมเป็นตัวชี้วัดของ OHI หลักได้ ซึ่งในปี 2563 ทช. ได้ดำเนินการพัฒนาจัดทำ OHI โดยเน้นการประเมินค่าดัชนีคุณภาพมหาสมุทรของประเทศไทยเบื้องต้นจำนวน 5 เป้าหมาย ได้แก่ Food provision, Coastal protection, Carbon storage, Biodiversity และ Sense of place พบว่าได้ค่าคะแนนจากการประเมิน 65 คะแนน (เต็ม 100) โดยที่การประเมินคะแนนดังกล่าวยังอยู่ระหว่างการปรับปรุงขั้นข้อมูล และจุดอ้างอิงสถานภาพให้มีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น โดยคาดว่าจะการดำเนินงานจะใช้ระยะเวลาประมาณ 9-10 ปี (แบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ) ในการที่จะได้มาซึ่ง OHI ที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยในระดับที่สามารถนำไปเผยแพร่และเทียบเคียงกับระหว่างประเทศได้

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย การเติบโตของประชากรและความเจริญทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยว รวมถึงการขาดข้อมูลทางวิชาการ โดยเฉพาะประเด็นต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง ทำให้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเสื่อมโทรมลงทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ อีกทั้งการดำเนินงานด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทย ยังมีความทับซ้อนระหว่างกิจกรรมการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ ทั้งในเชิงภารกิจที่แต่ละหน่วยงานของรัฐรับผิดชอบและในเชิงพื้นที่ จำเป็นต้องปรับสมดุลโครงสร้างองค์กรต่าง ๆ ในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ตามพระราชบัญญัติการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล พ.ศ. 2562 เพื่อจัดสมดุลระหว่างการสร้างรายได้กับการอนุรักษ์ และในส่วนของภาคประชาชนยังต้องเสริมทัศนคติที่ดีและความเข้าใจในเรื่องการจัดการขยะและน้ำเสียที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม การดูแลรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีแนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องและซ้อนทับในมิติของการดำเนินงานกับการดำเนินงานของเป้าหมายย่อยด้านการจัดการขยะ น้ำ การลดก๊าซเรือนกระจก รวมถึงการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน ซึ่งการบูรณาการแนวทางการดำเนินงานในแต่ละเป้าหมายย่อยเพื่อบรรลุเป้าหมายหลัก จะช่วยให้การพิจารณาผลกระทบจากการดำเนินงานมีความชัดเจนในมิติของเครื่องมือ/แนวทางที่ใช้ในการจัดการกับประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรได้ชัดเจนขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ควรมุ่งเน้นดำเนินงานด้านการคุ้มครองและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้วยการสร้างกลไกความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคส่วนในระดับพื้นที่ เพื่อสร้างสมดุลในการใช้และแบ่งปันประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากบริการของนิเวศทางทะเลและชายฝั่งให้กระจายลงสู่ทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืนเป็นธรรม ด้วยการส่งเสริมกลไกการดำเนินงานในระดับพื้นที่ที่มีองค์ประกอบของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้เข้ามากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งบนพื้นฐานของความต้องการจากพื้นที่ที่มีองค์ความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง รวมทั้ง ผลักดันการนำหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย อาทิ การคิดค่าบริการบำบัดน้ำเสียตามปริมาณการใช้น้ำ และการบังคับกำจัดซากขยะอิเล็กทรอนิกส์มาบังคับใช้ เพื่อเร่งกระบวนการให้ทุกภาคส่วนต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและพื้นที่โดยรวมอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ควรนำแนวคิดการวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเลที่ให้ความสำคัญกับการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาใช้ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหรือมาตรการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ.1982 และมาตรฐานสากลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อลดความขัดแย้งทางทะเลระหว่างประเทศ/พื้นที่โดยไม่จำเป็น

ปี 2562

ปี 2563

แผนแม่บทย่อย

การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

180301

การปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยลดลง

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

การปล่อยก๊าซเรือนกระจกลดลง อย่างน้อย ร้อยละ 12 จากกรณีปกติ

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปควบคู่กับการคงอยู่ของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์บนเงื่อนไขที่สังคมเป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศนั้น มีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศ ซึ่งมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ คือการดำเนินนโยบายด้านการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ การพัฒนาระบบข้อมูล การรายงานผลและโครงสร้างพื้นฐานด้านการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ ตลอดจนศักยภาพในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินงานของประเทศไทยที่ผ่านมา สามารถบรรลุเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในการที่จะรักษาสถานภาพการดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายให้คงไว้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่เศรษฐกิจภายในประเทศยังคงมีการขยายตัวของการลงทุนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทั้งจากภายในและต่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระหว่างสาขาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนมุ่งเน้นการหานวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้ลดลงอย่างต่อเนื่อง

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยรวมของประเทศตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา มีสัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2561 ไทยสามารถลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ถึงร้อยละ 15.76 (คิดเป็นปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดได้คือ 57.84 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า) ซึ่งจากผลการดำเนินงานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยสามารถบรรลุค่าเป้าหมายของแผนแม่บทย่อยในระยะแรก (ช่วงปี 2561 –

ที่มา: องค์การจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน)

2565) ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 12 ได้ภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานตามแผนการลดก๊าซเรือนกระจกที่เหมาะสมของประเทศ (Nationally Appropriate Mitigation Action : NAMA) ที่จะสิ้นสุดลงในปี 2563 ที่ระบุว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการลดก๊าซเรือนกระจกระหว่างร้อยละ 7 – 20 จากภาคพลังงานและขนส่ง ทั้งนี้การดำเนินงานเพื่อลดก๊าซเรือนกระจกในระยะต่อไปซึ่งจะเริ่มปี 2564 จะเป็นการดำเนินงานตามการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (Nationally Determined Contribution: NDC) โดยมีเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกร้อยละ 20 จากระดับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในกรณีปกติ ภายในปี พ.ศ. 2573 โดยที่ระดับของ NDC สามารถเพิ่มขึ้นได้ถึงร้อยละ 25 ขึ้นอยู่กับการเข้าถึงกลไกการสนับสนุนทางการเงินและการถ่ายทอดเทคโนโลยี การเงินและการเสริมสร้างศักยภาพที่เพิ่มขึ้นและเพียงพอของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ

การดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหลายฉบับ เช่น แผนที่นำทางการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยปี 2564 - 2573 แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558 – 2593 แผนปฏิบัติการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยสาขา พ.ศ. 2564- 2573 (สาขาพลังงาน ขนส่ง กระบวนการทางอุตสาหกรรม และการจัดการของเสีย) แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (สาขาการจัดการน้ำ การเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร การท่องเที่ยว สาธารณสุข การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐานและความมั่นคงของมนุษย์) แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สาขาสาธารณสุข เป็นต้น รวมทั้ง ปัจจุบัน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งอยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชน และคาดว่าจะแล้วเสร็จภายในปี 2563 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของประเทศไทยในการที่จะจัดการและรับมือกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งที่เป็นความมุ่งมั่นของสาขาการผลิตและที่เป็นกรอบการดำเนินงานในระดับประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นประเทศไทยยังได้ตั้งเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ท้าทายมากขึ้นในระยะต่อไป โดยได้จัดส่ง NDC ต่อสำนักเลขาธิการอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพื่อลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยในระยะต่อไปด้วยแล้ว

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย แม้ว่าประเทศไทยจะสามารถลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ตามเป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่การดำเนินงานในระยะต่อไปภายใต้ NDC ซึ่งจะเริ่มต้นในปี 2564 นั้น นับเป็นความท้าทายที่ไทยจะต้องใช้ความพยายามในการประสานความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเข้มข้นขึ้น เพื่อให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่มีกำหนด ซึ่งการดำเนินงานด้านการลดก๊าซเรือนกระจกจะมีความเกี่ยวข้องกับสาขาการผลิตที่มีมิติหลากหลาย ทั้งที่เป็นสาขาหลักและสาขาที่ดำเนินการด้วยความสมัครใจ ทำให้ประเด็นการบูรณาการการทำงานเพื่อวางเป้าหมายร่วมกันในระยะต่อไป จำเป็นต้องมีการพัฒนาและประยุกต์ใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องกับภาคการผลิตและการบริโภคกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้เป็นหน่วยในการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการบรรลุเป้าหมาย ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศในทุกระดับทั้งที่เป็นภาคีภาคประชาชนในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อให้เครือข่ายเหล่านี้มีองค์ความรู้เท่าทันต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสามารถรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ด้านระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน การควบคุมดูแลการปล่อยมลพิษจากอุตสาหกรรมหรือจากเขตอุตสาหกรรมต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรให้อยู่ในระดับที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนเร่งพัฒนากลไกทางเศรษฐศาสตร์ หรือมาตรการทางภาษีคาร์บอนให้มีการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย เพื่อให้การซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้สามารถขยายผลได้อย่างกว้างขวาง ร่วมกับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการลดก๊าซเรือนกระจกโดยภาคสมัครใจมากกว่าใช้กฎหมายบังคับ ซึ่งจะส่งผลให้การลดก๊าซเรือนกระจกสามารถสร้างมูลค่าและจูงใจให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วยความสมัครใจและจะเป็นเครือข่ายที่มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายในภาพรวมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อให้เกิดการจูงใจในการลดก๊าซเรือนกระจกโดยภาคสมัครใจมากกว่าใช้กฎหมายบังคับ

การจัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม และสารเคมีในภาคเกษตร ทั้งระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

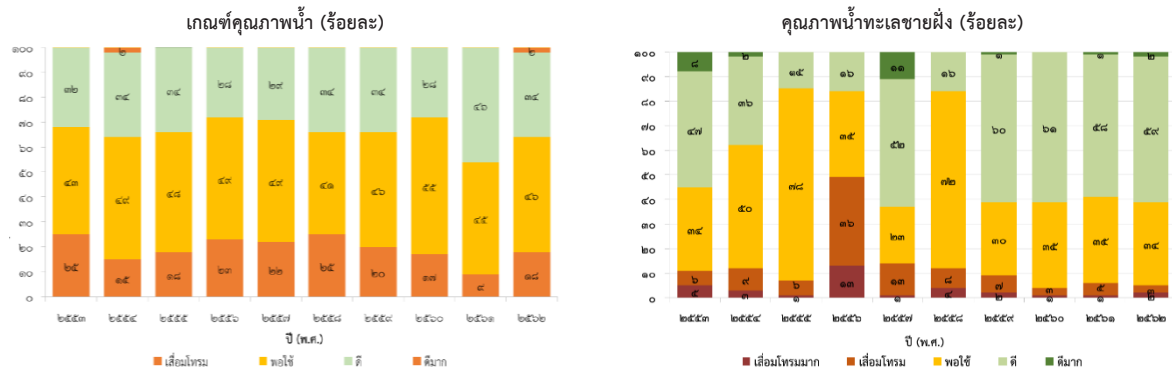
180401

คุณภาพของน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำใต้ดิน และแหล่งน้ำทะเลมีคุณภาพเหมาะสม
กับประเภทการใช้ประโยชน์

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

คุณภาพของแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำทะเล และแหล่งน้ำใต้ดิน อยู่ในเกณฑ์เหมาะสม
กับประเภทการใช้ประโยชน์ร้อยละ 15 ของพื้นที่เป้าหมาย

การพัฒนาคุณภาพน้ำภายใต้แนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการจัดการและป้องกันผลกระทบล่องหน้า โดยการสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีระบบนิเวศเปราะบางและพื้นที่เสี่ยง ซึ่งการดูแลรักษาคุณภาพทรัพยากรน้ำ มีมิติของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหรือควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษทางน้ำ เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น การพัฒนาการบริหารจัดการคุณภาพน้ำที่เหมาะสม ด้วยการปรับปรุงระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการคุณภาพน้ำที่เหมาะสม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการควบคุม ตรวจสอบ และการบังคับใช้กฎหมายกับแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งเฝ้าระวังและเตือนภัยคุณภาพน้ำ โดยความท้าทายสำคัญในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายในการปรับปรุงคุณภาพของแหล่งน้ำในประเทศให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมกับประเภทการใช้ประโยชน์คือ การควบคุม กำกับขยายตัวของชุมชนเมือง ภาคการเกษตร และอุตสาหกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลให้พัฒนาระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียสามารถรองรับกับการขยายตัวของพื้นที่ได้ในทิศทางเดียวกัน รวมทั้ง ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจกับผู้ใช้ น้ำถึง ความรับผิดชอบในการจัดการน้ำเสีย บทบาทการผู้สร้างมลพิษเป็นผู้จ่าย ซึ่งจะช่วยให้การใช้น้ำของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย เมื่อพิจารณาข้อมูลคุณภาพของน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำใต้ดิน และแหล่งน้ำทะเล มีคุณภาพเหมาะสมกับประเภทการใช้ประโยชน์ พบว่า ปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่มีข้อมูลระบุคุณภาพน้ำตามพื้นที่เป้าหมายดังที่ระบุไว้ในแผนย่อยของแผนแม่บท การประเมินสถานการณ์คุณภาพน้ำ จึงเป็นการพิจารณาผลในภาพรวมทั้งประเทศตามข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษ โดยในปี 2562 คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินของไทยที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดีมาก มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 91 ในปี 2561 เป็นร้อยละ 82 และแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมเพิ่มขึ้นถึงสองเท่าตัวจากร้อยละ 9 เป็นร้อยละ 18 ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากการขยายตัวของจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับการระบายน้ำเสียที่มีอยู่เดิมในภาพรวมของประเทศยังไม่เป็นไปตามมาตรฐาน และระบบบำบัดน้ำเสียรวมของพื้นที่/ชุมชนมีจำนวนไม่เพียงพอ เมื่อต้องเผชิญกับการลักลอบทิ้งขยะและของเสียจากภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้สถานการณ์คุณภาพน้ำในปี 2562 เสื่อมโทรมลงกว่าปีที่ผ่านมา สำหรับคุณภาพน้ำบาดาล พบว่ามีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีตามมาตรฐานน้ำบาดาลที่ใช้บริโภคได้ มีเพียงบางพื้นที่เท่านั้นที่มีปริมาณธาตุเหล็กและแมงกานีสในปริมาณสูงกว่ามาตรฐาน ซึ่งเป็นผลจากสภาพธรณีวิทยาอุทกธรณีวิทยา และสภาพแวดล้อม ขณะที่คุณภาพน้ำบาดาลในพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยและบริเวณทะเลสาบสงขลามีความกร่อยเค็มเพิ่มขึ้นและบางจุดเปลี่ยนจากน้ำจืดเป็นกร่อยเค็ม ร่วมกับการปนเปื้อนของสารพิษ โดยมีสาเหตุจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่เกษตรกรรมและสารเคมีอันตรายจากอุตสาหกรรม นอกจากนี้ คุณภาพน้ำชายฝั่งทะเล ในปี 2562 ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดีมากร้อยละ 95 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 94 ในปี 2561 โดยคุณภาพน้ำชายฝั่งทะเลที่ปรับตัวดีขึ้นเพียงเล็กน้อยนั้น มีสาเหตุสำคัญเนื่องมาจากการขยายตัวของปริมาณนักท่องเที่ยวและการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ทำให้ระบบการระบายน้ำเสียที่ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานไม่สามารถรองรับเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดได้ทั้งหมด ส่งผลให้มีน้ำเสียบางส่วนถูกลักลอบปล่อยลงสู่ทะเลโดยตรง

การดำเนินงานที่ผ่านมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบการกำหนดเขตพื้นที่จัดการน้ำเสียเพิ่มเติมให้ครอบคลุมทุกจังหวัดของประเทศไทย เพื่อช่วยเร่งรัดการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเสียของประเทศให้ดำเนินไปอย่างมีมาตรฐาน และเป็นการเตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ปัญหามลพิษทางน้ำได้อย่างทันสถานการณ์ อีกทั้ง ยังได้อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติการป้องกันมลพิษทางทะเลเนื่องจากการทิ้งเทของเสียหรือวัสดุอื่นลงทะเล พ.ศ. เพื่อรองรับการเข้าเป็นภาคีพิธีสารลอนดอน ค.ศ.1996 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลไกในการควบคุมการทิ้งเทลงทะเล โดยในระหว่างปี 2562-2563 ได้มีการดำเนินการแก้ไขกฎกระทรวงและมาตรฐานสำหรับบังคับใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารในเรื่องระบบสุขาภิบาล รวมทั้งระบบบำบัดน้ำเสียเพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้ง และพัฒนาระบบบริการและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลแบบดิจิทัล (e-Form) เพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการน้ำบาดาล

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการของประเทศ ความเป็นเมืองโตเดี่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และพฤติกรรมการผลิตและบริโภคที่ไม่ยั่งยืน ล้วนเป็นความย้อนแย้งเชิงนโยบายที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหรือควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด ทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดผลกระทบข้างเคียงต่อทรัพยากรน้ำของประเทศอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายให้ประเทศไทยมีคุณภาพน้ำที่ดีอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมกับประเภทการใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อเป้าหมายการพัฒนาในมิติอื่น นั้น ต้องให้ความสำคัญกับการควบคุม และแหล่งกำเนิดน้ำเสีย โดยเฉพาะน้ำเสียในพื้นที่วิกฤต พื้นที่เศรษฐกิจ และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ร่วมกับการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียของพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับผู้ใช้น้ำในภาคครัวเรือนและภาคเศรษฐกิจถึงภาระความรับผิดชอบในการจัดการน้ำเสีย และดำเนินงานด้านการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินของแต่ละพื้นที่ ให้เป็นไปตามเงื่อนไขและระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะในการบรรลุเป้าหมาย การบริหารจัดการคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำใต้ดิน และแหล่งน้ำทะเลให้เหมาะสมกับประเภทการใช้ประโยชน์ ด้วยการควบคุมและการจัดการแหล่งกำเนิดมลพิษทางน้ำ โดยเฉพาะน้ำเสียในพื้นที่วิกฤต จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดผลบรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งการดำเนินงานที่สำคัญได้แก่การวางแผนเครือข่ายสังเกตการณ์น้ำผิวดิน น้ำบาดาล และแหล่งน้ำทะเลเพื่อติดตามสถานการณ์น้ำให้มีการประเมินการใช้น้ำที่ไม่ส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึง และครอบคลุมพื้นที่แหล่งน้ำสำคัญทั่วประเทศ รวมถึงการเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนเทคโนโลยีที่มีนัยยะต่อการดำเนินงานด้านการสำรวจ จัดการและแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนมลพิษในดินและน้ำใต้ดิน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนในดินและน้ำใต้ดินของประเทศเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการที่เป็นสากล ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างการยอมรับต่อภาระความรับผิดชอบในการจัดการน้ำเสียของภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศ โดยเฉพาะในส่วน of ครัวเรือนและภาคอุตสาหกรรม ต้องเร่งดำเนินการให้เกิดผลเป็นแบบอย่างที่เป็นรูปธรรมชัดเจน โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเศรษฐกิจ/เมืองท่องเที่ยวสำคัญ ที่ต้องคิดคำนวณค่าบริการในการบำบัดน้ำเสียตามปริมาณการใช้น้ำ ซึ่งอัตราค่าบริการของแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันไปตามบริบทและศักยภาพของพื้นที่เป็นต้น

ปี 2562

ปี 2563

แผนแม่บทย่อย

การจัดการมลพิษที่มีผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อม และสารเคมีในภาคเกษตร ทั้งระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

180402

คุณภาพอากาศ เสี่ยง และความสิ้นสະเทือนอยู่ระดับมาตรฐานของประเทศไทย

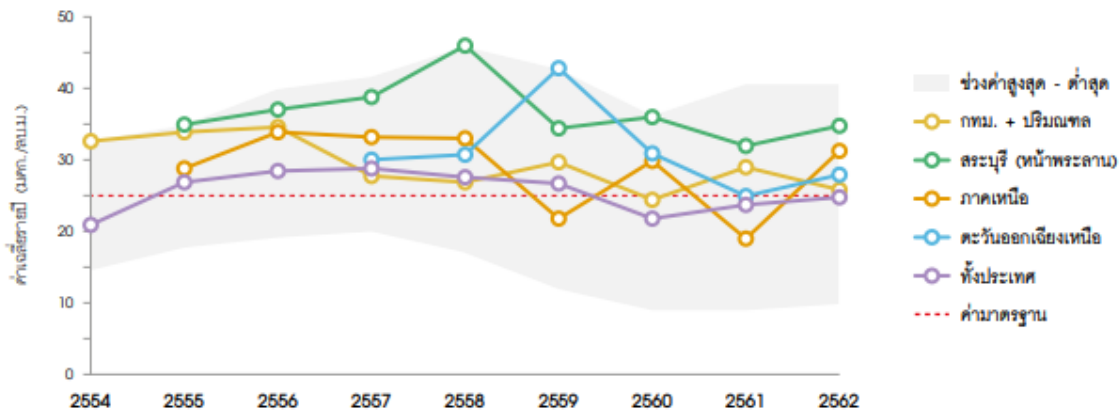
ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

คุณภาพอากาศ เสี่ยง และความสิ้นสະเทือนอยู่ระดับมาตรฐานของประเทศไทย
ร้อยละ 15 ของพื้นที่เป้าหมาย

การจัดการคุณภาพอากาศ เสี่ยง และความสิ้นสະเทือนมีแนวทางครอบคลุมถึงการบริหารจัดการและการควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการ/ส่งเสริมระบบคมนาคมและการขนส่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศและเสี่ยง ซึ่งมุ่งเน้นการติดตามตรวจสอบและรายงาน/แจ้งเตือนสถานการณ์คุณภาพอากาศและเสี่ยง การสร้างความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากมลพิษทางอากาศ โดยวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงเพื่อเฝ้าระวังผลกระทบทางสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ ร่วมกับการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศและเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินมาตรการทางการเงิน การคลัง ตลอดจน ดำเนินการศึกษาวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพของอากาศและเสี่ยง ด้วยการศึกษาขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับมลพิษ การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าว ยังต้องเผชิญกับความท้าทายสำคัญที่ทำให้การบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดยังเป็นไปได้อย่างล่าช้า คือ การบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุม กำกับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาคุณภาพอากาศและเสี่ยงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศยังขาดความเป็นเอกภาพ ตลอดจนการศึกษาวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อลดมลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยานยนต์ไฟฟ้า ยังเป็นไปด้วยความล่าช้าและไม่สามารถพัฒนาไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์

ปริมาณฝุ่นละอองPM2.5 เฉลี่ยรายปี2554-2562

ที่มา: รายงานสถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงของประเทศไทย ปี 2562

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ณ ปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่มีการจัดทำรายงานข้อมูลที่แสดงถึงการบรรลุเป้าหมายด้านการจัดการคุณภาพอากาศและเสียงในระดับพื้นที่ตามที่กำหนดในแผนแม่บท การเทียบเคียงข้อมูลการรายงานผลการดำเนินงานที่สะท้อนสถานการณ์ด้านคุณภาพอากาศและเสียงดังกล่าวได้ จึงประกอบด้วยข้อมูลปริมาณฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) และฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน (PM10) เฉลี่ยรายปีและค่าเฉลี่ยรายพื้นที่ ซึ่งในปี 2562 พบว่า ฝุ่นละอองทั้งสองขนาดมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเกือบทุกพื้นที่ของประเทศ โดยฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน เพิ่มขึ้นจาก 42 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร (มคก./ลบ.ม.) ในปี 2561 เป็น 45 มคก./ลบ.ม. ในปี 2562 ขณะที่ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน มีค่าเฉลี่ยรายปีเพิ่มขึ้นจาก 24 มคก./ลบ.ม. เป็น 25.6 มคก./ลบ.ม. ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งปริมาณฝุ่นละอองทั้งสองขนาดยังคงอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน อย่างไรก็ตาม ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน พบว่ามีค่าเกินมาตรฐานในพื้นที่เมืองใหญ่ที่มีการจราจรหนาแน่น และเขตอุตสาหกรรมสำหรับสถานการณ์หมอกควันและจุดความร้อนสะสม ในพื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือ พบว่าในปี 2562 จำนวนวันที่ปริมาณฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอนเกินค่ามาตรฐาน เท่ากับ 59 วัน เพิ่มขึ้นจาก 34 วัน ในปี 2561 ทำนองเดียวกันกับปริมาณฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน ในพื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือ มีจำนวนวันที่เกินค่ามาตรฐานในปี 2562 อยู่ 109 วัน เพิ่มขึ้นจาก 83 วัน ในปี 2561 สำหรับข้อมูลระดับเสียงบริเวณพื้นที่ริมถนนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในปี 2562 พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับเสียงเฉลี่ย (Leq) 24 ชั่วโมง เท่ากับ 68.6 เดซิเบลเอ ลดลงเล็กน้อยจาก 69.2 เดซิเบลเอ ในปี 2561 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 70 เดซิเบลเอที่กำหนดไว้ สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีการบริหารจัดการประเด็นปัญหาด้านคุณภาพอากาศและเสียงได้ตามมาตรฐานสากล

การดำเนินการที่ผ่านมา รัฐบาลได้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศ เสียงและความสั่นสะเทือนในพื้นที่เฝ้าระวัง เพื่อควบคุมให้มีคุณภาพในเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการประกาศให้การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละอองเป็นวาระแห่งชาติ ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการเชิงรุก และได้มีการดำเนินการตามกรอบแผนแม่บทด้านการจัดการคุณภาพอากาศของประเทศระยะ 20 ปี ที่มุ่งเน้นการติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศในพื้นที่วิกฤต ตลอดจนได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศเพื่อทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบ เฝ้าระวัง และรายงานสถานการณ์มลพิษทางอากาศอย่างเข้มข้น ขณะที่การดำเนินงานด้านมลพิษทางเสียง ได้มีการผลักดันมาตรการจัดการปัญหามลพิษทางเสียงจากสนามบินสาธารณะ เพื่อรองรับนโยบายการพัฒนาสนามบินในอนาคตซึ่งเป็นการดำเนินงานเชิงรุกร่วมด้วย ทั้งนี้ หากพิจารณาการดำเนินงานในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด ที่ประสบกับปัญหาหมอกควันจากการเผาเศษซากวัสดุทางการเกษตร และไฟฟ้าตามฤดูกาล รวมถึงหมอกควันข้ามพรมแดนจากประเทศเพื่อนบ้านที่ทำให้สถานการณ์หมอกควันในพื้นที่ประสบกับวิกฤตคุณภาพอากาศเป็นประจำทุกปี และรัฐบาลได้ดำเนินการป้องกัน แก้ไขและบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการดำเนินโครงการในระดับพื้นที่หลายด้าน เช่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายภาคประชาชน (ทสม.) โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่วิกฤต โครงการติดตามตรวจสอบและบังคับการกับแหล่งกำเนิดมลพิษ และการจัดการเรื่องร้องเรียนด้านมลพิษ โครงการตรวจสอบมลพิษทางอากาศและเสียงรบกวน เป็นต้น

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย ปัญหามลพิษทางอากาศยังคงเป็นปัญหาในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะเมืองใหญ่ เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดปัญหาความหนาแน่นเชิงพื้นที่และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างเข้มข้น จนก่อเกิดปัญหามลพิษสะสมในระดับที่เกินมาตรฐาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและเป็นข้อจำกัดในการเจริญเติบโตของพื้นที่/ประเทศ การดำเนินงานเพื่อแก้ไขบรรเทาปัญหาด้านมลพิษทางอากาศและเสียงในระยะต่อไป นอกจากจะต้องต่อยอดการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมาให้เกิดความต่อเนื่องแล้ว ยังมีประเด็นท้าทายสำคัญ ที่ต้องมุ่งเน้นดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น ได้แก่ การบังคับใช้และพัฒนากฎหมายสิ่งแวดล้อมให้มีความชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม บนหลักการของความเท่าเทียมและเป็นธรรม การถ่ายโอนภารกิจด้านการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้กับหน่วยงานระดับพื้นที่ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจพิจารณาดำเนินการในพื้นที่ที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในมิติที่เกี่ยวข้อง และขยายผลไปยังพื้นที่ใกล้เคียง/พื้นที่อื่น ๆ ต่อไป เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการบรรลุเป้าหมาย เพื่อให้การแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพอากาศและเสียงของประเทศเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปอย่างยั่งยืนมากขึ้น การดำเนินงานที่สำคัญในระยะต่อไปจึงต้องมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กร หน่วยงานและภาคประชาชนในพื้นที่ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของพื้นที่ให้เป็นไปเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง เช่น การส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่ออกแบบ/กำหนดวิธีการบริหารจัดการในการพิทักษ์ รักษา พื้นที่ฟู ตลอดจน ลาดตระเวน ตรวจสอบพื้นที่ป่าชุมชนและป่าใกล้เคียงด้วยกลไกของชุมชนเอง โดยภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณบางส่วน ร่วมกับการขยายผลการดำเนินงานด้านการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศให้บรรลุผลโดยเร็ว และจูงใจให้เกษตรกรภายใต้โครงการจัดที่ดินทำกินฯ ปรับตัวและเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรไปสู่เกษตรอินทรีย์และเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้น โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในด้านรายได้ของเกษตรกรในช่วงปรับตัว เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันต้องดำเนินงานด้านการบังคับใช้กฎหมายให้มีความเข้มงวดอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเผาในที่โล่ง ผ่านการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงบทลงโทษตั้งแต่โทษเบาจนถึงโทษหนัก รวมทั้งให้รางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแส สำหรับการดำเนินงานเพื่อบรรเทา/ลดปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงในเขตเมืองหลักนั้น ควรแก้ไขปัญหาที่แหล่งกำเนิดให้เข้มงวดมากขึ้น อาทิ การใช้มาตรการทางภาษีในการควบคุมดูแลสภาพเครื่องยนต์ของพาหนะ โดยการเก็บภาษีสำหรับรถยนต์เก่าที่มีการเผาไหม้เชื้อเพลิงไม่สมบูรณ์ ผลักดันให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานรองรับการเติบโตของเมือง เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ ผลักดันการพัฒนาการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และวางแผนการสนับสนุนการใช้อยานยนต์ไฟฟ้า โดยริเริ่มจากภาคส่วนของรัฐเพื่อเป็นแบบอย่างและขยายผลต่อไป เป็นต้น

ปี 2562

ปี 2563

แผนแม่บทย่อย

การจัดการมลพิษที่มีผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อม และสารเคมีในภาคเกษตร ทั้งระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

180403

การจัดการขยะมูลฝอย มูลฝอยติดเชื้อ ของเสียอันตราย สารเคมีในภาคการเกษตร
และการอุตสาหกรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

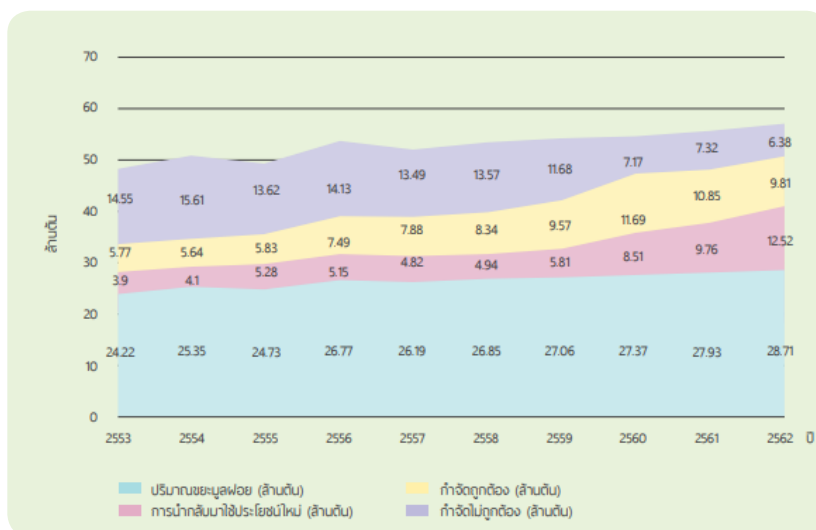
ดัชนีประสิทธิภาพการจัดการขยะ ถึง 0.74 ในปี 2565
(คำนวณจากปริมาณขยะที่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธีตามมาตรฐานสากล)

การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายตามมาตรฐานสากล เพื่อให้ปัญหาขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม บนฐานของความรับผิดชอบร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ของทุกภาคส่วน มีการดำเนินงานที่สำคัญเพื่อบรรลุสู่เป้าหมายที่กำหนด ประกอบด้วยการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับประเภทและชนิดขยะ การพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย นโยบายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบริหารจัดการขยะ ซึ่งการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวมีความท้าทายสำคัญ ที่ต้องได้รับการแก้ไข ได้แก่ รูปแบบและวิธีการในการจัดการขยะของประเทศที่ยังไม่เป็นไปตามหลักมาตรฐานสากล ทำให้ปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิดไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธีทั้งหมด การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะทั้งระบบให้สูงขึ้น จึงจะเป็นประเด็นที่ต้องเร่งดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายต่อไป

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ปริมาณขยะมูลฝอยของประเทศจากรายงานของกรมควบคุมมลพิษ ในปี 2562 พบว่า ไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 28.7 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 3 จากปี 2561 ที่มีปริมาณขยะจำนวน 27.93 ล้านตัน ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเมืองและปริมาณนักท่องเที่ยว แม้ว่าปริมาณขยะมูลฝอยจะเพิ่มขึ้น แต่การจัดการขยะในปี 2562 ของไทยมีแนวโน้มดีขึ้น ทำให้มีขยะมูลฝอยที่ถูกคัดแยก ณ ต้นทาง และถูกนำไปใช้ประโยชน์ใหม่มีเป็นจำนวนถึง 12.52 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 44 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยขยะส่วนที่เหลือได้ถูกนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีเป็นจำนวน 9.81 ล้านตัน หรือร้อยละ 34 ของปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด อย่างไรก็ตาม พบว่าปริมาณขยะมูลฝอยที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องมีแนวโน้มลดลงกว่าปีที่ผ่านมา เนื่องจากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการแบบรวมศูนย์ (Cluster) หลายแห่งมีการใช้งานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ ขณะที่บางแห่งขาดการดูแล รักษาและบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอยส่งผลให้ระบบกำจัดขยะไม่ถูกใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทำให้มีปริมาณขยะมูลฝอยในระบบไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องเป็นจำนวนถึง 6.38 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 22 ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมด สำหรับของเสียอันตรายเกิดขึ้นทั่วประเทศ ในปี 2562 มีจำนวน 17.50 ล้านตัน ลดลง 5.21 ล้านตัน จากปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลเนื่องจากการออกมาตรการแก้ไขปัญหาปัญหาลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกและซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ รวมทั้งการมีระบบติดตามการขนส่งและการบังคับใช้กฎหมายกำกับโรงงานอุตสาหกรรมที่ยังไม่เข้าระบบการจัดการกากอุตสาหกรรมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น
การนำกลับใช้ประโยชน์การกำจัดถูกต้อง
และไม่ถูกต้องปี 2553-2563

ที่มา: รายงานสถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงของประเทศไทย ปี 2562

การดำเนินการที่ผ่านมา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง และกำหนดให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ โดยเฉพาะการจัดการขยะพลาสติกและปัญหาขยะทะเล ได้มีการจัดทำ Road-map การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561 – 2573 และขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564) ผ่านแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี 2562 ซึ่งมุ่งเน้นการจัดการขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง นอกจากนี้ กรมควบคุมมลพิษยังได้ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านมลพิษและของเสียอันตรายระยะ 20 ปี (2561 - 2580) เพื่อเป็นกรอบแนวทางสำหรับจัดการมลพิษจากขยะและของเสียอันตรายที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศ รวมทั้งยังได้ดำเนินโครงการทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม โดยความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกของประเทศ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย การดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่การบรรลุตามเป้าหมายการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศให้เป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนที่ถูกต้องตามวิธีการที่เป็นมาตรฐานสากลในระยะต่อไป ต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการปริมาณขยะที่มีจำนวนมากเกินความสามารถในการจัดการของระบบที่มีขีดความสามารถที่จำกัด ร่วมกับมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีและกลไกเครื่องมือด้านการจัดการมลพิษอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอย มลพิษติดเชื้อ ของเสียอันตราย สารเคมีในภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรมได้รับการจัดการและกำจัดอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการบรรลุเป้าหมาย การดำเนินงานเพื่อบรรลุสู่เป้าหมายในการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล ต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านการลดการเกิดขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด โดยการรณรงค์และสร้างความตระหนักรู้ให้ประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันแก้ไขปัญหา ทั้งที่เป็นบ้านเรือน สถานศึกษา สถานประกอบการ รวมทั้งสถานบริการต่าง ๆ เพื่อลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอย ร่วมกับการสนับสนุนการใช้สินค้าและบริการ และส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการคัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีอายุการใช้งานนานและสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้หลายครั้ง และสนับสนุนการรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อจัดการขยะมูลฝอยของพื้นที่ที่มีขีดความสามารถและมีศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาขยะในพื้นที่จำกัด

การยกระดับกระบวนการ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

180501

คนไทยมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี

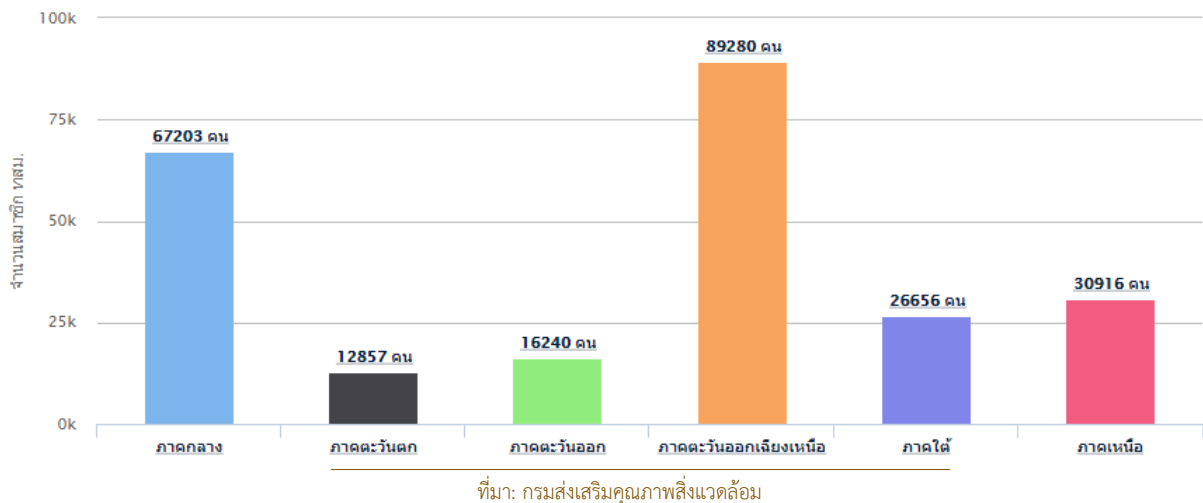
ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

ดัชนีการตระรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ถึงร้อยละ 20

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้บริบทของพื้นที่และกระบวนการพัฒนาในระดับประเทศที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่ส่งผลให้เกิดประเด็นการพัฒนาเพื่อการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรของพื้นที่/ประเทศใหม่ ๆ ได้ส่งผลกดดันให้พื้นที่ซึ่งเป็นเจ้าของ/เป็นจุดกำเนิดของทรัพยากรต้องพัฒนาขีดความสามารถของปัจจัยภายใน โดยเฉพาะปัจจัยด้านคนให้มีขีดความสามารถในการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สามารถรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรอบด้าน โดยการดำเนินเพื่อปรับกระบวนการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่และประเทศนั้น ต้องมุ่งเน้นดำเนินการด้านการเสริมสร้างความตระหนักรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของคนไทย การกำหนดบทบาทหน้าที่และการประสานการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงาน สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างมาตรฐานและแนวทางการปฏิบัติที่ดี ตลอดจนการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำให้คนไทยมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งความท้าทายที่สำคัญในการที่จะบรรลุเป้าหมายการตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การจูงใจประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นพฤติกรรมขั้นพื้นฐานของสังคมและประเทศ

ข้อมูลสรุปจำนวนสมาชิก ทสม. ทั่วประเทศ แบ่งตามภูมิภาค

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ปัจจุบัน ยังไม่มีข้อมูลตัวชี้วัดดัชนีการตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมที่แสดงถึงการบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด อย่างไรก็ตาม การประเมินผลความก้าวหน้าสามารถเทียบเคียงข้อมูลความตระหนักรู้ของภาคประชาชนได้จากการให้ความสนใจและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน จากข้อมูล (1) จำนวนอาสาสมัครด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากทุกเครือข่ายของหน่วยงานสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (รวบรวมโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 232,904 คน (16 กุมภาพันธ์ 2563) เป็น 243,152 คน (11 พฤศจิกายน 2563) (2) จำนวนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีจำนวนถึง 281 องค์กร (11 พฤศจิกายน 2563) และ (3) การให้ความร่วมมือของภาคประชาชนและภาคเอกชน ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ การขับเคลื่อนการงดใช้ถุงพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single Use Plastic) “Everyday Say No to Plastic Bags” ของศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เกต และร้านสะดวกซื้อ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 เป็นต้นไป กิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมทำความสะอาดพื้นที่และชายหาดสาธารณะ กิจกรรมการเก็บขยะต่าง ๆ ตลอดจนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 วปร. เป็นต้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าประชาชน ชุมชนรวมถึงองค์กรต่าง ๆ ล้วนให้ความสำคัญและต้องการเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติทั้งในมิติของการเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการและในมิติของการเป็นพันธมิตรเพื่อผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงาน

การดำเนินการที่ผ่านมา ภาครัฐได้ดำเนินโครงการเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกและความรู้ในการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาคประชาชนและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง ตามแผนปฏิบัติการสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ โครงการ ทสจ. เคลื่อนที่ (Mobile service) โครงการยกระดับศักยภาพชุมชนสู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การขับเคลื่อนการงดให้ถุงพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single Use Plastic) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 รวมถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน (ภาคเหนือภาคใต้และตะวันออกเฉียงเหนือ) และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการสร้างเครือข่ายราษฎรพิทักษ์ป่า เป็นต้น

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย กระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทของโลกและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศในระยะที่ผ่านมา ทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อเนืองยาวนานและที่ส่งผลกระทบเร็วรุนแรงในระยะสั้น เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สังคมสูงวัย Technology Disruptions การเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจโลก และการแพร่ระบาดของโควิด-19 (COVID-19) ล้วนเป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงหลักที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางและกระบวนการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม การเตรียมพร้อมให้คนไทยในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลและที่เป็นกลุ่มคนในสังคม/ชุมชน มีความเข้าใจถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงแต่ละด้านที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรในประเทศ และสังเคราะห์มาเป็นชุดองค์ความรู้และความเข้าใจให้แก่ตัวเองในระดับที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีได้นั้น นับเป็นความท้าทายที่ต้องการความร่วมมือจากทุกองคาพยพในประเทศ

ข้อเสนอแนะในการบรรลุเป้าหมาย การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่เข้าใจบริบทการพัฒนาทั้งภายนอกและภายในประเทศ ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ จะเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างให้ประชาชน คนไทยในระดับปัจเจกและชุมชนยินดีที่จะรับฟังและให้ความร่วมมือในการที่จะเรียนรู้เพื่อคิดค้นแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการในลักษณะดังกล่าวจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อให้กระบวนการสร้างการเรียนรู้ กระบวนการชวนคิดเกิดขึ้นเป็นปกติในพื้นที่ และท้ายที่สุดจะส่งผลให้คนในชุมชน/พื้นที่/สังคมของไทยมีพฤติกรรมในการแสวงหาแนวทางที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในพื้นที่พร้อมไปกับการคำนึงถึงสมดุลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม

